

SONDAJUL DIN TELL-UL GUMELNIȚEAN DE LA CIOLĂNEȘTII DIN DEAL (JUDEȚUL TELEORMAN)

În sectorul Șovești din marginea de nord-est a satului Ciolăneștii din Deal se află un *tell* gumelnițean de formă ovală neregulată, cu dimensiunile de circa 46×40 m și cu o înălțime medie de 3 m față de luncă, și care prin forma și poziția izolată se aseamănă cu *tell*-ul de la Surdulești, cercetat în 1946¹. Este vorba de un *tell* în luncă, fără legătură cu terasa, ceea ce se pare că este caracteristic pentru această regiune.

Tell-ul prezintă o platformă netedă, cu pantele ușor înclinate, în general bine conservate, exceptând marginile de nord-vest și de sud-vest care au fost deteriorate prin săpăturile făcute pentru scoaterea lutului și prin amplasarea a două locuințe actuale (fig. 1).

Întrucât latura de nord-vest este supusă deteriorării continue, locul respectiv servind drept lutărie, s-au putut observa în profilul neregulat al săpăturii nivelurile de lipituri arse ale unor locuințe gumelnițene distruse în parte.

Această situație ne-a determinat să întreprindem un sondaj de salvare, îndreptând malul pe locul respectiv pe o lungime de 7 m și o lățime maximă de 3 m. În felul acesta s-a obținut un profil clar care a permis stabilirea stratigrafiei acestei așezări gumelnițene, precum și efectuarea unor observații în legătură cu locuințele secționare. Astfel, a devenit posibilă încadrarea tipologică și stratigrafică a materialelor arheologice scoase anterior din săpăturile lutăriei.

Din punct de vedere stratigrafic observațiile făcute în profilele pereților de est, nord și sud permit delimitarea a două nivele cu lipituri arse, dintre care unul superior, gros de circa 0,30—0,40 m, și altul inferior, cu aproximativ aceeași grosime la extremități, exceptând partea mediană, corespunzătoare centrului casei, unde această depunere se albiază, îngroșându-se pînă la un metru (fig.2).

Depunerea de lipituri arse a nivelului superior are o grosime medie 0,10 m, în timp ce aceea a nivelului inferior are o grosime mai mare, de 0,10—0,20 m la capete și de 0,75 m la mijloc.

¹ M. Petrescu-Dimbovița, *Cercetări arheologice la Surdulești*, în *Materiale*, I, 1953, p. 523—542.

Nivelul superior este suprapus în colțul de sud-est al secțiunii de o vatră cu o singură fețuială groasă de circa 1 cm și cu pământul ars de sub ea de 18 cm, care zace la baza solului cenușiu, la adâncimea maximă de 50 cm față de suprafața actuală a solului. Identificarea acestei vetre indică un nivel de locuire mai nou suprapus peste resturile locuinței din nivelul superior.

Aceste două niveluri de locuințe sînt despărțite pe toată lungimea casetei printr-o depunere de circa 15–20 cm grosime, constituită din pământ galben

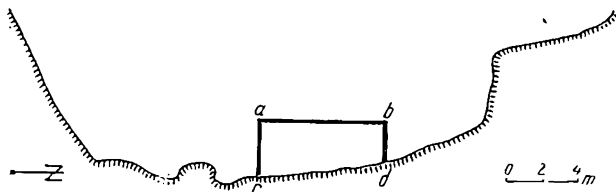

Fig. 1. — Planul tell-ului în dreptul porțiunii excavate.

amestecat cu cenușă, care se prezintă înspre capătul de nord al casetei sub forma unor benzi de pământ galben alternînd cu altele de cenușă.

Data fiind grosimea acestei depuneri nu ar fi exclus ca între cele două niveluri de locuire să se mai intercaleze un altul intermediar ².

Două gropi moderne au deranjat aceste depuneri cu resturi de locuințe, una, lingă capătul de sud al casetei, a pătruns pînă la solul viu, iar cealaltă, mai puțin adîncă, spre capătul de nord al casetei, a deranjat depunerea superioară, suprapunîndu-se peste o groapă anterioară din același loc care a pătruns pînă la solul viu.

La rîndul lui, nivelul inferior suprapune parțial, spre capătul de sud, o depunere de circa 25 cm de cenușă, înclinată pe panta albierii spre centrul secțiunii, care depunere ar putea să fie în legătură eventual cu un complex de locuire apropiat.

În afară de observațiile stratigrafice, s-au făcut și altele cu privire la resturile de locuințe deranjate cu prilejul acestui sondaj. Astfel s-a precizat că în nivelul mijlociu lipiturile arse din centrul profilului peretelui de est zac la același nivel cu o vatră deranjată, cu fețuiala arsă pe o grosime de 2–3 cm, sub care pământul este ars și el pe o grosime de 10–12 cm. Masa de lipituri a acestei locuințe este păstrată parțial, neexistînd nici un indiciu de platformă intenționat folosită drept podea.

Din felul cum sînt distribuite resturile de lipituri în cuprinsul suprafeței cercetate s-ar putea presupune, pînă la noi dovezi, că pe acest loc au fost două locuințe, separate printr-un mic interval.

În schimb, nivelului inferior îi aparține în mod sigur o singură locuință, deranjată prin gropile mai sus menționate și albiată înspre centrul ei, datorită probabil unei alveolări a terenului. Lipiturile acestei locuințe, mai numeroase decît ale celei dintîi, prezintă urme de nuiete sau de pari cu diametrul de 6 și 9 cm, orien-

² Prin săpăturile din 1966, de sub conducerea lui A. Nițu, s-a confirmat acest nivel de locuire prin vetre și lipituri arse.

tate de obicei est-vest, înspre capătul de nord al casetei, și nord-sud, aproximativ către mijlocul ei. După structura lipiturilor, care sînt foarte friabile și conțin multă pleavă, ne reprezentînd urme de lemne despicate apropiate și cu o orientare uniformă, se poate deduce că în cazul de față lipiturile arse ale acestei locuințe provin din pereții prăbușiți și nu aparțin unei podele în formă de platformă.

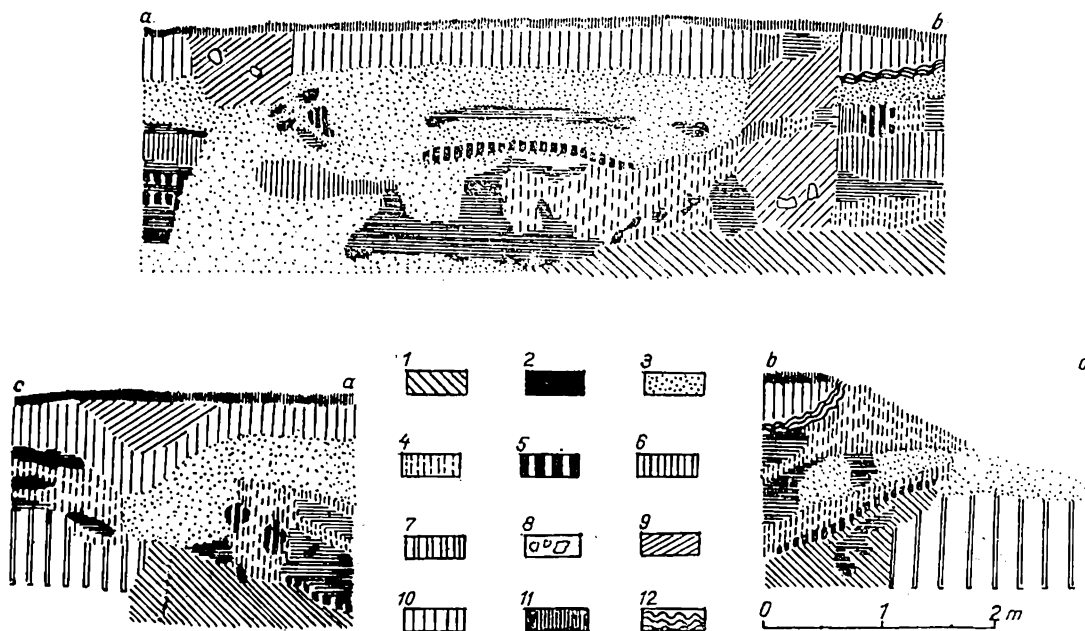

Fig. 2. — Profilul secțiunilor a—b, a—c, și b—d: 1, sol galben nisipos; 2, chirpici; 3, sol cafeniu; 4, cenușă; 5, cărbune; 6, pomosteală; 7, sol humos; 8, pietre; 9, umplutură cu pămînt cenușiu deschis, 10; sol cenușiu; 11, humus vegetal; 12, vatră.

CERAMICA

Nivelul inferior. Se deosebesc vase lucrate din pastă foarte bună, bună și grosieră, arse în cea mai mare parte secundar, dintre care două întregi și alte cinci mai mult sau mai puțin întregite.

a. Din prima categorie fac parte două *străchinuțe*, una bitronconică cu carena mai mult sau mai puțin accentuată, formînd uneori patru lobi și decorați la partea superioară cîteodată cu benzi de dungii albe în zigzag (fig. 3/2, 4).

b. Categoria a doua este reprezentată prin următoarele forme de vase:

1. *Străchini* de dimensiuni obișnuite, cu marginea îndoită accentuat sau simplu arcuită spre interior și prevăzută uneori cu o ureche perforată orizontal (fig. 3/1, 3). În afară de aceste exemplare sînt și alte cîteva cu marginea scundă și îngroșată la interior (fig. 9/1; 2).

2. *Castroane* cu marginea înaltă și dreaptă și cu prag în dreptul umărului cărenat, decorate la partea superioară cu dungi oblice de culoare albă cu scilipiri argintii, probabil de grafit (fig. 4/1).

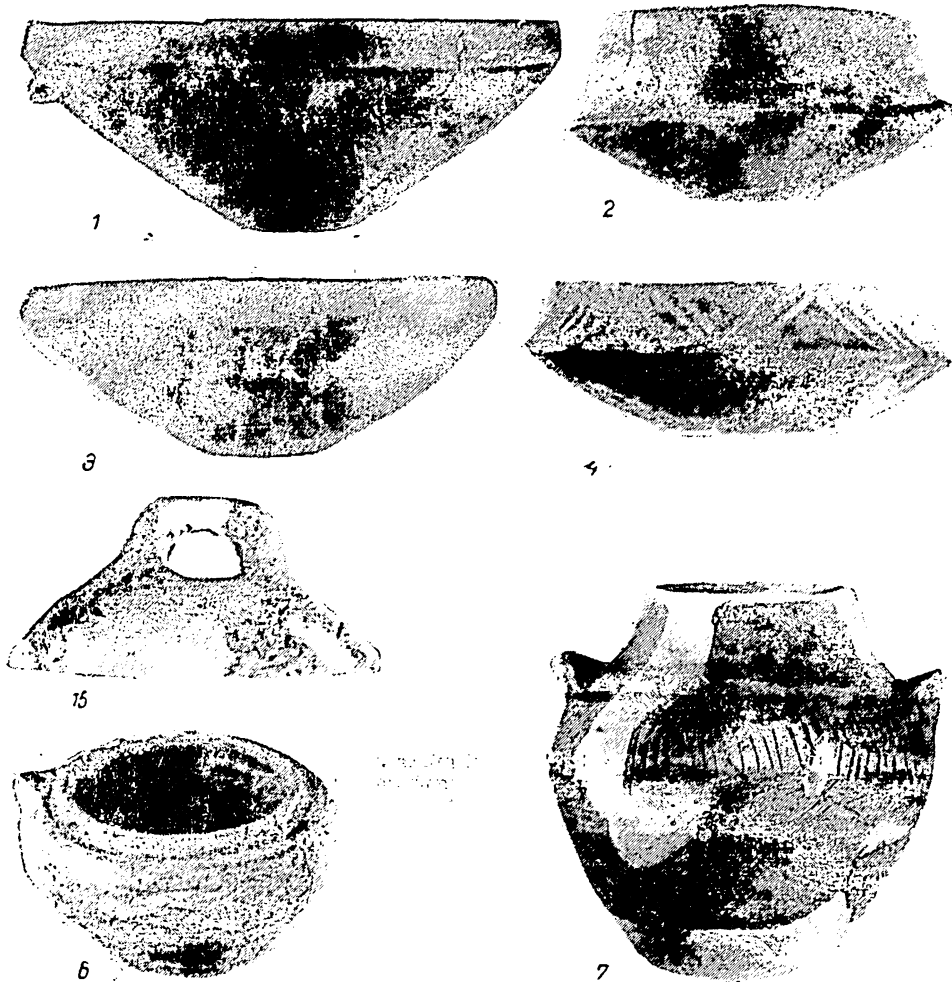

Fig. 3. — Ceramică din nivelul inferior (1—4 și 6, 7) și mijlociu (5) (1, circa 2/5 din m. nat.; 2, circa 2/3 din m. nat.; 3, 5, 7, circa 1/2 din m. nat.; 4, circa 1/4 din m. nat.; 6, circa 5/8 din m. nat.).

3. *Vase piriforme* de dimensiuni mari sau mici, decorate pe umăr cu motive spiralice cruțate prin benzi de dungi incizate sau uneori cu caneluri late și adîncite (fig. 4/2, 10—12).

4. *Fragmentele din vase cu corpul mai mult sau mai puțin bombat*, decorat cu dungi oblice incizate sau cu șiruri de motive incizate în formă de paranteză, asociate uneori cu caneluri late oblice (fig. 4/3, 4, 5).

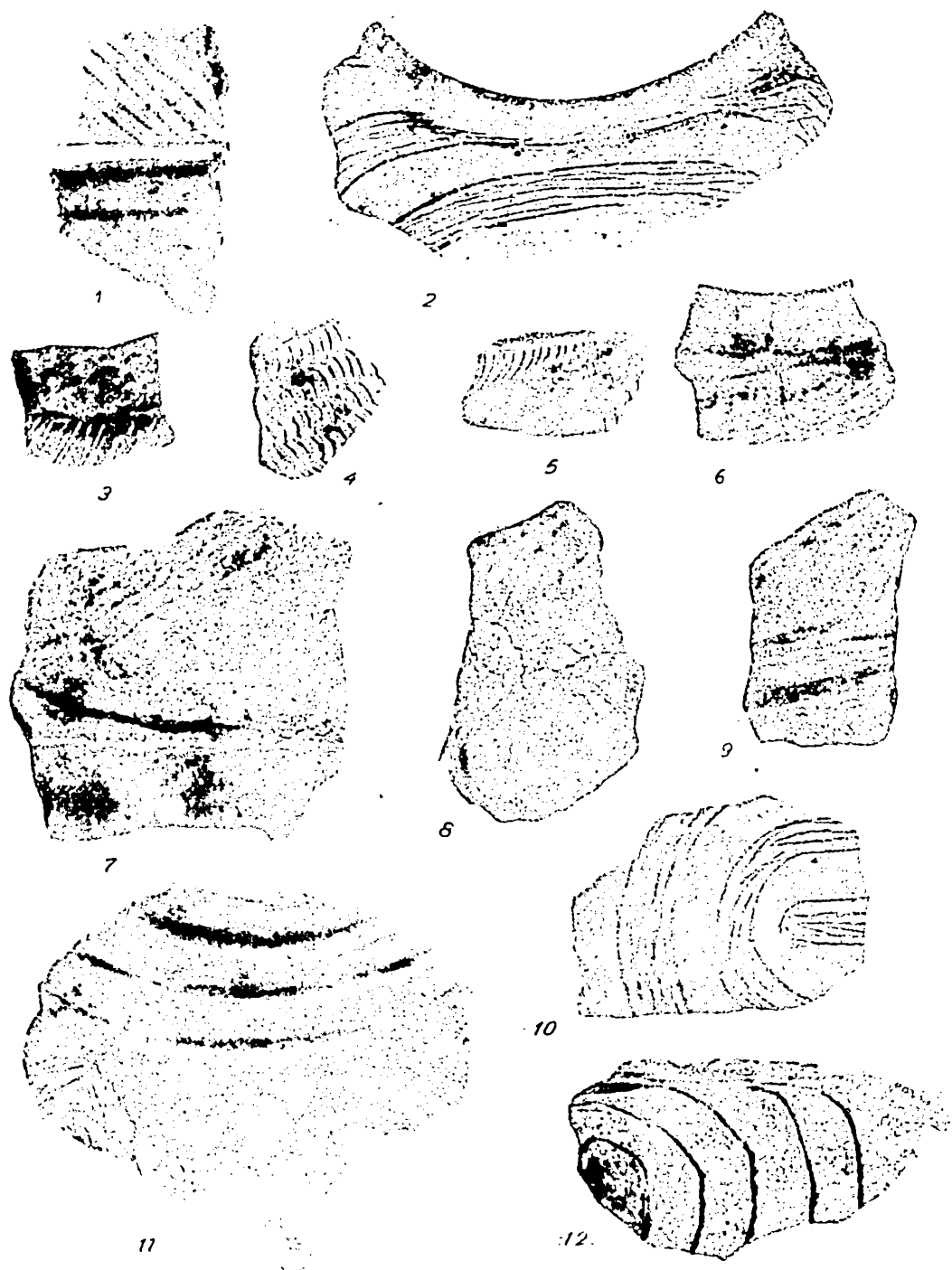

Fig. 4. — Ceramică din nivelul inferior (circa 1/2 din m. nat.).

5. *Vase cu gîtul dezvoltat și corpul bombat* decorate la partea superioară cu pictură cu grafit. Tot din această serie ceramică face parte și un vas din pastă mai grosieră, cu gîtul tronconic și două urechiușe perforate oblic, decorat pe umeri cu șiruri de dungi oblice incizate, dispuse pe jumătate de vas unghiular, iar pe cealaltă simplu, și mai multe șiruri suprapuse (fig. 3/7).

6. *Vase cu prag în interiorul gîtului* pentru capac, ilustrate printr-un singur fragment (fig. 9/3).

c. Categoria a treia este ilustrată prin următoarele forme ceramice :

1. *Vas piriform scund* cu barbotină, prevăzut cu un jgheab de scurgere de forma unei proeminențe perforate oblic (fig. 3/6).

2. *Fragmente de vase cu corpul bombat* acoperit cu barbotină și decorat cu alveole (fig. 4/6).

3. *Resturi de bazine* cu un prag în dreptul umărului și decorate la partea superioară cu benzi în relief obținute prin incizie largă (fig. 4/7, 8 și 9).

4. *Vase cu fund în formă de picior* mai accentuat la interior, ilustrate printr-un singur exemplar păstrat fragmentar (fig. 9/4).

Nivelul mijlociu. Ceramica din acest nivel de locuire este reprezentată prin resturi ceramice din pastă bună sau grosieră, dintre care s-a reușit să se întregască șase exemplare.

a) Din pastă bună sînt lucrate următoarele forme de vase, caracterizate prin pereți nu prea subțiri și cu lustru la exterior și interior, total sau parțial :

1. *Străchini* cu marginea arcuită spre interior (fig. 9/5, 6) sau cu marginea îngroșată ușor sau neîngroșată și marcată la interior cu o șanțuire (fig. 9/7, 8).

O altă categorie o constituie străchinile tronconice, lustruite total la interior și exterior, cu marginea îndoită accentuat și cu prag în dreptul umărului, sub care se află uneori o ureche perforată orizontal (fig. 5/1).

Unele din aceste exemplare sînt pictate cu grafit la interior cu motive spirale și la exterior, numai pe margine, cu altele liniare (fig. 9/10).

Se remarcă în mod cu totul deosebit mai multe fragmente dintr-o străchină cu marginea scundă îndoită și decorată la exterior cu benzi de dungi incizate, delimitînd suprafețe lustruite, scoase în evidență prin pictura de culoare albă din interspații (fig. 6/6, 7).

2. *Castron* tronconic, cu marginea oblică spre interior și cu carenă accentuată, lustruit la exterior, iar la interior numai pe margine (fig. 5/3).

b) Din pastă grosieră sînt lucrate următoarele forme de vase :

1. *Vase piriforme înalte*, cu marginea scundă, prevăzute pe umăr cu două apucătoare perforate oblic (fig. 5/2). Unele din vasele de acest tip sînt decorate la exterior cu brîuri alveolare.

2. *Vase bitronconice cu corpul rotunjit*, acoperit cu barbotină la exterior, constituind dungi oblice (fig. 5/5) sau decorate la exterior cu decor spiralic de elipse neregulate cu benzi striate (fig. 6/10).

3. *Vase cu corpul bombat și prag sub buză*, acoperite la exterior cu barbotină în dungi oblice și decorate cu benzi alveolare arcuite (fig. 5/6).

4. *Vase cu gîtul tronconic lustruit*, cu prag în dreptul umărului și cu corpul bombat, acoperit cu barbotină și prevăzut pe umăr cu două urechiușe perforate oblic (fig. 5/4).

5. *Fragmente din diferite vase cu corpul mai mult sau mai puțin bombat și decorate cu benzi în relief sau briuri alveolare (fig. 6/4, 9), cu șiruri de alveole (fig. 6/3, 8) și cu motive incizate (fig. 6/1, 2).*

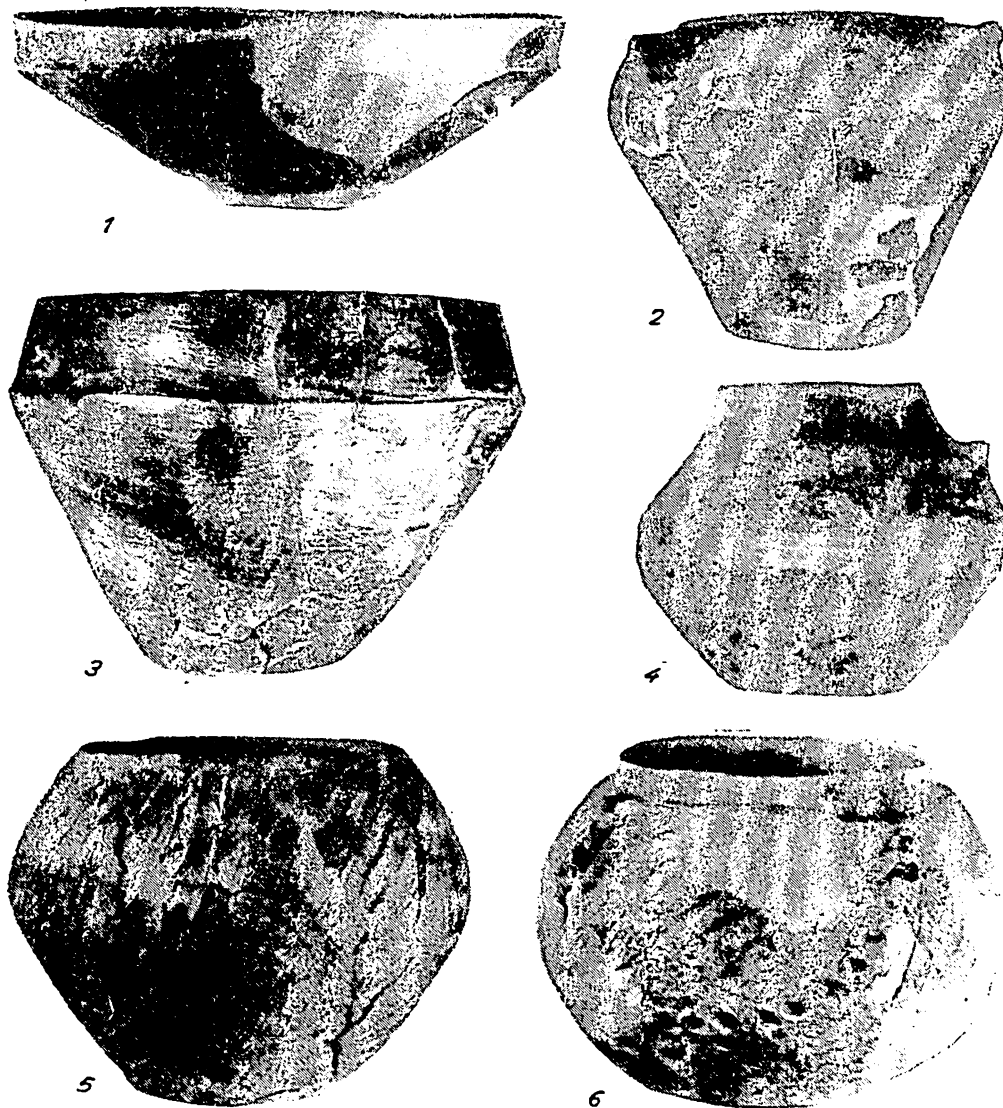

Fig. 5. — Ceramică din nivelul mijlociu (1, 5, 6, circa 1/2 din m. nat.; 2, circa 1/5 din m. nat.; 3, circa 1/3 din m. nat.; 4, circa 3/4 din m. nat.).

6. *Vas bombat cu gura îngustă, acoperit cu bărbotină, formînd dungi oblice (fig. 6/5).*

7. *Capace în formă de calotă cu mîner unghiular din bandă lată sau rotunjit din bandă mai îngustă (fig. 3/5).*

Obiecte de piatră. O hermetă de secțiune plan convexă dintr-o rocă moale (marnă) de culoare gălbui deschis (fig. 7/1).

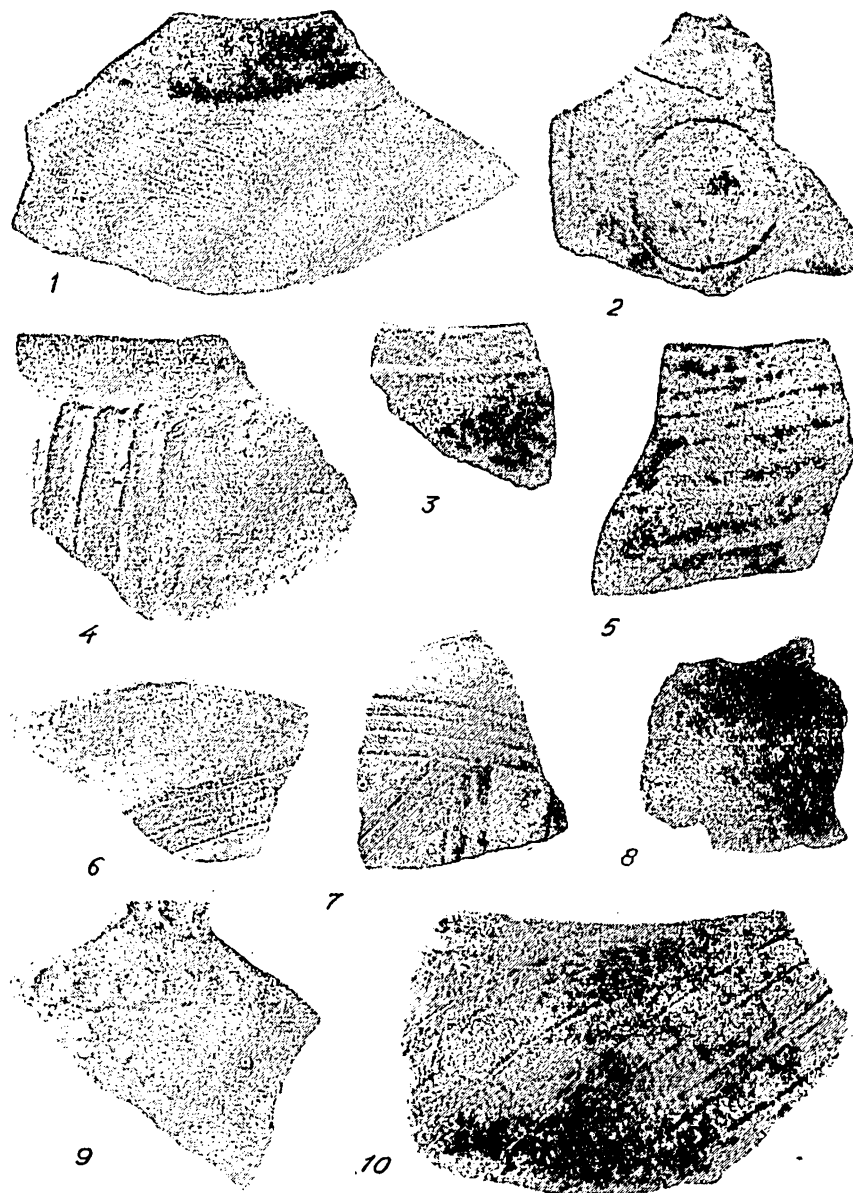

Fig. 6. — Ceramică din nivelul mijlociu (1, 2, 4–9, circa 1/2 din m. nat. ; 3, 5/8 din m. nat. ; 10, 2/3 din m. nat.).

Obiecte de lut ars

1. O greutate de plasă de formă trapezoidală (fig. 7/7).
2. Un picior de idol antropomorf (fig. 7/5).

Nivelul superior. În depunerea cenușie de la partea superioară a așezării care suprapune nivelul mijlociu s-au găsit, între 0,20—0,40 m adâncime, următoarele forme de vase, contemporane cu vatra din colțul de sud-est al secțiunii :

a. Din pastă bună sau mai puțin bună :

1. *Străchini* cu marginea îndoită spre interior și prevăzute cu o ureche perforată orizontal sau vertical (fig. 9/9).

2. *Castroane tronconice* cu prag pe umăr care separă marginea lustruită, ca și interiorul vasului, de partea inferioară acoperită cu barbotină (fig. 8/5).

3. *Vase piriforme* lustruite la exterior numai pe umăr și la interior pe buză (fig. 8/1).

4. *Vase mari cu gîtul înalt* și lustruit la exterior, separat printr-un prag, cu grupe de butoni aplicați și acoperit în rest cu barbotină dispusă în șiruri verticale și ușor oblice (fig. 8/6).

5. *Oală cu marginea ușor curbată spre interior*, netezită la interior și la exterior acoperită cu barbotină în șiruri oblice.

6. *Un bol mic* cu tortița sub marginea perforată vertical (fig. 8/4).

7. *Vas bitronconic decorat* la mijloc cu o bandă oblică scrijelită, pentru reținerea culorii, prevăzută cu o grupă de trei butonași și însoțită la partea inferioară de o canelură tot oblică. Această bandă decorativă separă partea superioară a vasului de cea inferioară, care este lustruită la exterior și scrijelită, probabil pentru reținerea culorii (fig. 8/2).

8. *Mai multe fragmente din vase neprecizate ca formă*, dintre care unul decorat cu motive unghiulare incizate (fig. 8/3).

Obiecte de silex

1. Un talon pe lamă, cu partea pentru răzuit dreaptă, din silex de culoare cafeniu deschis (fig. 7/3).

2. Partea mediană a unor lame de silex de culoare cafenie mai închisă (fig. 7/2, 4).

Obiecte de lut ars

1. O greutate de lut ars, întreagă, și alte trei fragmente provenind din piese de formă piramidală sau elipsoidală (fig. 7/6).

2. Extremitatea inferioară a piciorului drept de la un vas antropomorf, cu glezna indicată, și decorat cu o bandă orizontală de incizii neregulate pe fața laterală și cu o alta de dungi verticale pe cea posterioară. Această piesă a fost găsită la 0,50 m adâncime (fig. 7/8).

Din analiza materialului ceramic descoperit în *tell*-ul gumelnițean de la Ciolănești din Deal rezultă că așezarea aparține fazei Gumelnița II (= Gum. A₂).

În sprijinul acestei încadrări cronologice pot fi invocate formele de vase din cele trei niveluri de locuire, care prezintă analogii cu ceramica corespunzătoare din faza Gumelnița A₂, din *tell*-urile balcano-dunărene Gumelnița, Glina, Căscioarele, Sultana, Vidra, Tangîru, Surdulești, Ruse, Kodjadermen, Karanovo VI și altele.

Ținînd seama de clasificările fazei Gumelnița II (= Gum. II a, b, c) stabilite în ultima vreme stratigrafic și tipologic la Gumelnița³ și Tangîru⁴ se poate

³ Vladimir Dumitrescu, *Gumelnița, sondajul stratigrafic din 1960*, în SCIV, 17, 1, 1966, p. 51—99.

⁴ D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 367—368.

deduce că și în *tell*-ul de la Ciolănești din Deal sînt reprezentate cele trei etape ale fazei Gumelnița II.

Astfel, în nivelul inferior corespunzător etapei Gumelnița IIa, se întîlnesc forme de vase caracteristice etapei Gumelnița IIa, dintre care unele fac legătura

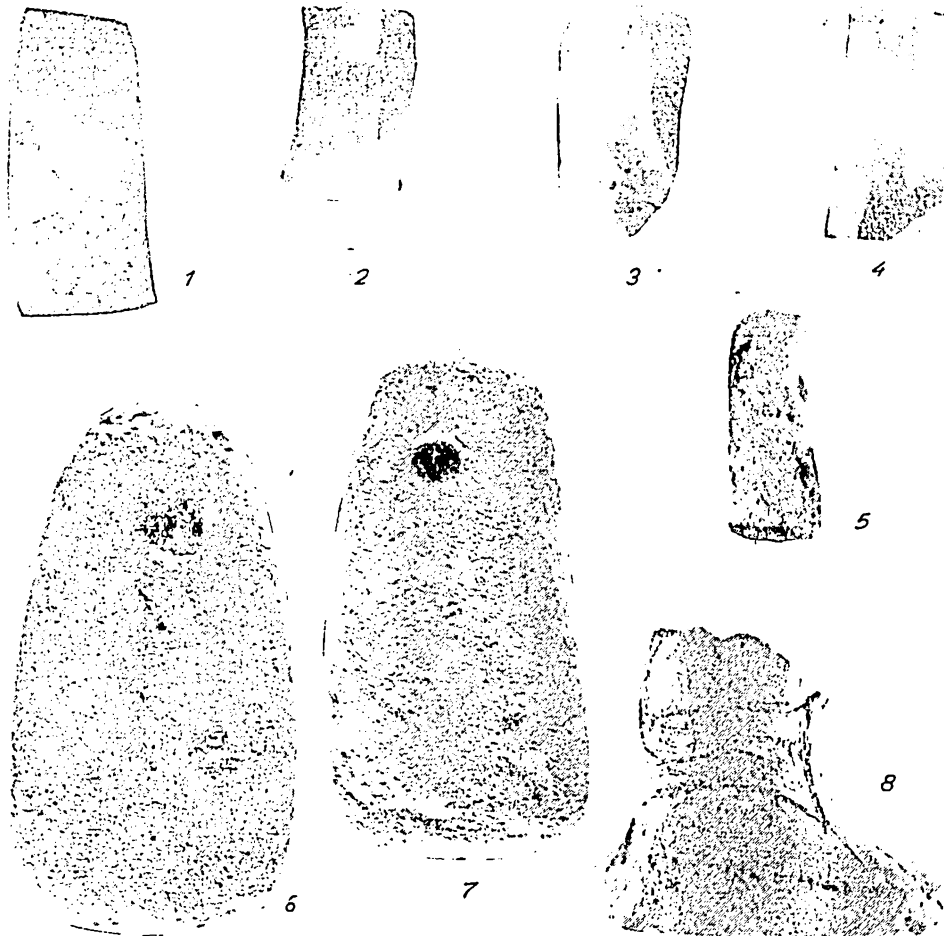

Fig. 7. — Obiecte de piatră și lut din nivelul mijlociu (1, 5, 7) și superior (2-4, 6, 8) (1-5, circa 1/1 din m. nat.; 6-8, circa 2/3 din m. nat.).

cu ceramica din faza anterioară, Gumelnița I (= Gum. A₁). Dintre acestea se remarcă tipurile de străchini și variantele lor, castroanele, ligheanele, vasele piri-forme, capacele și un exemplar dintr-o urnă cu picior (*Bodenfussurne*) de tradiție mai veche, din fazele Boian V și Gumelnița I⁵.

⁵ *Ibidem*, p. 447.

În ceea ce privește decorul, se constată că motivele pictate cu grafit sînt mai rare și acoperă parțial vasul. În schimb, se întîlnesc în mod frecvent dungii în relief din barbotină, asociate cu briuri alveolare și proeminențe. Alături de acestea

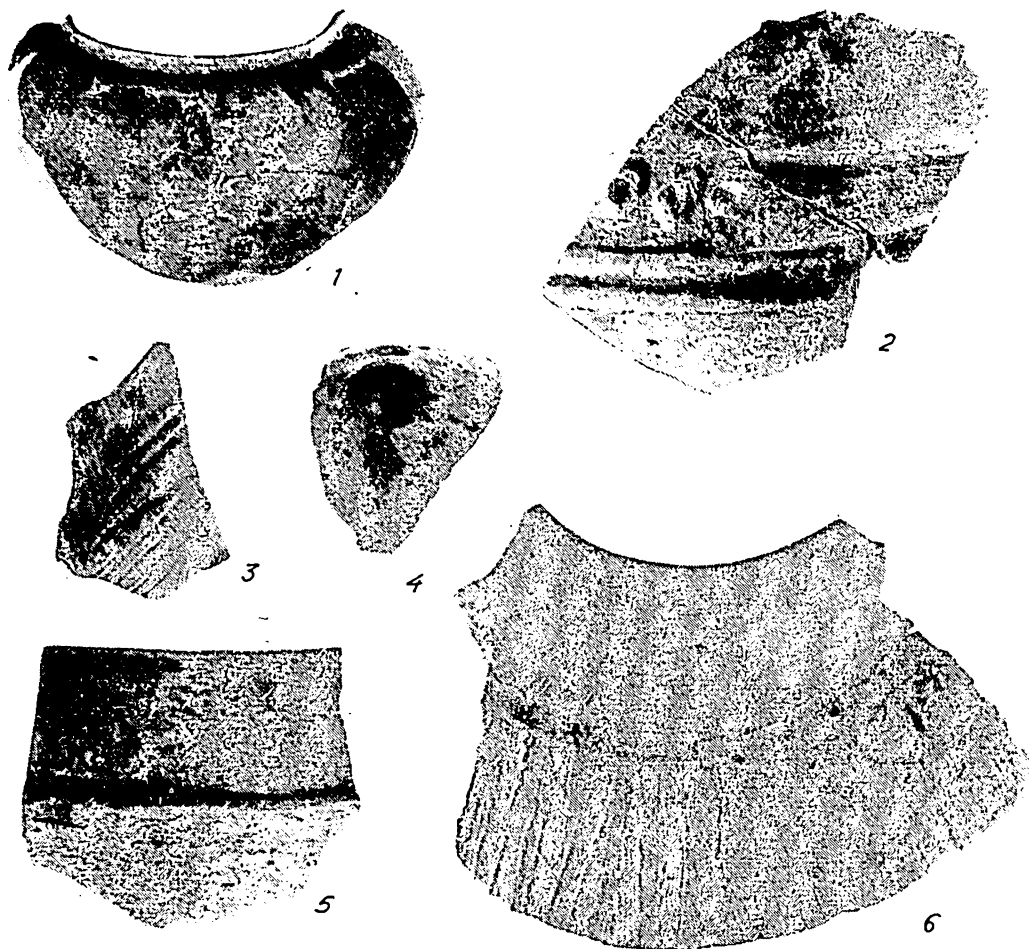

Fig. 8. — Ceramică din nivelul superior (1, 3-5, circa 1/2 din m. nat.; 2, 6, circa 1/3 din m.nat.).

apar motive decorative excizate și încrustate, incizate în formă de paranteză sau imprimate cu scoica.

La rîndul lui, nivelul mijlociu corespunzător etapei Gumelnița IIb este ilustrat prin forme de vase care în genere continuă pe cele din etapa anterioară, Gumelnița IIa. Dintre acestea se disting tipurile de străchini cu buza îngroșată în interior, cu marginea arcuită ori îndoită, vase bițronconice sau cu corpul bombat și gîtul scurt și cilindric, vase piriforme și capace.

Vasele din această etapă sînt decorate cu motive incizate, asociate uneori cu benzi nelustruite și acoperite cu alb, brîuri alveolare și dungi regulate din barbotină ca și ceramica etapei Gumelnița IIb.

În fine, în nivelul de locuire superior, corespunzător probabil etapei Gumelnița IIc, sînt reprezentate în continuare formele de vase din etapele anterioare,

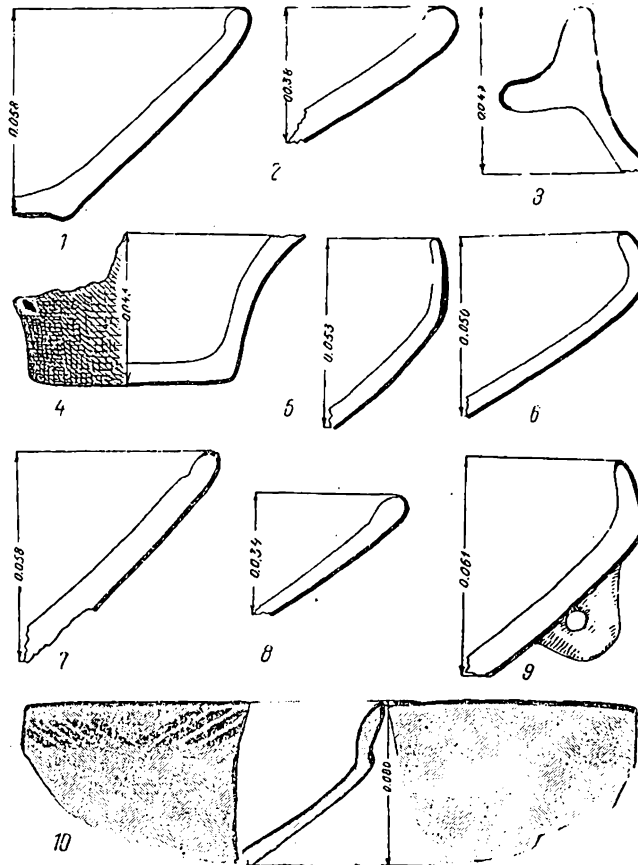

Fig. 9. — Profile de vase din nivelul inferior (1-4), mijlociu (5-8,10) și superior (9).

a căror evoluție va fi mai bine precizată prin cercetările viitoare. Deocamdată se constată că se mențin tipurile de străchini, vasele bitronconice sau cu corpul bombat și gîtul scurt și vasele piriforme. De asemenea, unele dintre acestea sînt decorate cu motive excizate, șiruri de impresiuni ovale, butonași și dungi din barbotină.

Aceste etape ale fazei Gumelnița II urmează să fie verificate și eventual completate prin săpăturile viitoare de mai mare amploare de pe acest tell. De asemenea, cu prilejul acestor lucrări, vor trebui cercetate prin sondaje și celelalte

puncte cu resturi de locuire gumelnițeană de pe teritoriul comunei Ciolănești (Grădinării, „La Moșii”, Via C.A.P.) în vederea obținerii unei mai bune cunoașteri a etapelor evoluției culturii Gumelnița din această zonă.

M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA și SILVIU SANIE

LE SONDAGE DU TELL DE TYPE GUMELNIȚA EFFECTUÉ À CIOLĂNEȘTI DIN DEAL (DÉPARTEMENT DE TELEORMAN)

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent les résultats des sondages effectués à *Ciolănești din Deal* dans un *tell* de type Gumelnița d'une grandeur moyenne (46 × 40 m et la hauteur de 3 m).

Le *tell* a une plate-forme lisse avec les pentes légèrement inclinées et bien conservées, sauf les limites du nord-ouest et du sud-ouest qui ont été détériorées par les fondations de deux habitations actuelles ainsi que par la transformation de cette partie du terrain en glaisière.

Par les fouilles effectuées sur le bord abrupt de ce secteur du *tell*, sur une longueur de 7 m et une largeur maximale de 3 m (fig. 1) on a obtenu un profil clair (fig. 2), qui nous a livré certaines données concernant les habitations sectionnées et a rendu possible l'encadrement typologique et stratigraphique du matériel archéologique mis au jour.

Il résulte de l'analyse du matériel découvert ici que le *tell* appartient à la civilisation de Gumelnița et précisément à la phase Gumelnița II (= Gum. A₂).

L'encadrement chronologique est fondé sur la forme des vases provenant de trois niveaux d'habitats (fig. 3—9). Cette céramique présente des analogies avec celle de la phase Gumelnița A₂ provenant du *tell* balcano-danubien de Gumelnița, Glina, Căscioarele, Vidra, Ruse, Kodjadermen, Karanovo et autres. Dans le *tell* de *Ciolănești din Deal* sont représentées les trois étapes de la phase Gumelnița II (= Gum. IIa, b, c).

Des fouilles plus amples viendront compléter les résultats obtenus par ce sondage et les fouilles d'autres points d'habitat situés dans la commune de Ciolănești, où il y a des restes de la civilisation de Gumelnița, nous permettrons, par les données de la stratigraphie horizontale, de mieux connaître les étapes de la civilisation de Gumelnița de cette zone.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Le plan du *tell* dans la direction de la portion escarpée.

Fig. 2. — Le profil des sections a—b, a—c et b—d : 1, sol jaune sablonneux ; 2, torchis calciné ; 3, sol brun ; 4, sol gris ; 5, charbon ; 6, restes de la base d'une habitation ; 7, sol argileux ; 8, pierres ; 9, remplissage de terre gris blanchâtre ; 10, sol gris ; 11, sol végétal ; 12, foyer.

Fig. 3. — Céramique du niveau inférieur (1—4 et 6, 7) et moyen (5) (env. 2/5 gr. nat. ; 2, env. 2/3 gr. nat. ; 3, 5, 7, env. 1/2 gr. nat. ; 4, env. 1/4 gr. nat. ; 6, env. 5/8 gr. nat.).

Fig. 4. — Céramique du niveau inférieur (env. 1/2 gr. nat.).

Fig. 5. — Céramique du niveau moyen (1, 5, 8, env. 1/2 gr. nat. ; 2, env. 1/5 gr. nat. ; 3, env. 1/3 gr. nat. ; 4, env. 3/4 gr. nat.).

Fig. 6. — Céramique du niveau moyen (1, 2, 4—9, env. 1/2 gr. nat. ; 3, env. 5/8 gr. nat. ; 10, env. 2/3 gr. nat.).

Fig. 7. — Objets en pierre et argile du niveau moyen (1, 5, 7) et supérieur (2—4, 6, 8). (1—5, env. 1/1 gr. nat. ; 6—8, env. 2/3 gr. nat.).

Fig. 8. — Céramique du niveau supérieur (1, 3—5, env. 1/2 gr. nat. ; 2, 6, env. 1/3 gr. nat.).

Fig. 9. — Profils des vases du niveau inférieur (1—4), moyen (5—8, 10) et supérieur (9).